

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szeretnénk kifejezni köszönetünket
mindazoknak a gazdálkodóknak,
vadászoknak és szervezeteknek,
akik eddigi munkánkat támogatva és
velünk együttműködve hozzájárultak
parlagi sas költések sikeréhez.

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület /
MME BirdLife-Hungary
1121 Budapest, Költő u. 21.
tel.: 06-1-2756247

A PARLAGI SAS

VÉDELME A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

AZ MME ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ LIFE PROGRAMJA.

BEMUTATÁSA, VÉDELMI HELYZETE

Aki látott már parlagi sast, hatalmas szárnyait kiterjesztve méltóságteljesen körözni, az valószínűleg soha nem felejtí el ezt az élményt. Tekintélyt parancsoló megjelenésével (szárnyfesztávolsága mintegy 2 méter, testtömege 2,5-4,5 kg), gyönyörű színeivel és fantasztikus röptével Magyarország egyik legnagyobb madara lenyűgöző látványt nyújt. Fenséges megjelenésének bizonyítéka, hogy több európai nyelven neve császársast jelent.

Szerencsére ma már egyre többfelé figyelhetjük meg hazánk területén, köszönhetően a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület és a hazai nemzeti parkok több mint huszonöt éves védelmi erőfeszítéseinek és a faj élőhelyein a rendszerváltást követően tapasztalt kedvező változásoknak.

Hazánk és Szlovákia uniós csatlakozásával az Európai Unió parlagi sas állománya a korábbi 1 párról (Kelet-Ausztria) közel 110 párra emelkedett. Sajnos azonban nem tudhatjuk, milyen hatással lesznek a hazai parlagi sas állományra a Magyarország Európai Unió csatlakozásával várhatóan bekövetkező földhasználati változások. A LIFE program során erre és egyéb, a faj megőrzéséhez fontos kérdésekre próbáltunk választ kapni.

A fiatal madarak alapszíne világos.

Öt-hat éves korukra öltik fel öregkori, sötét tollruhájukat – jellegzetes az aranyszínű fej és a két fehér vállfolt, amelyeknek nagysága változó lehet.

HOL ÉL A PARLAGI SAS?

Elterjedési területe Közép- és Délkelet-Európától egészen Közép-Ázsiáig húzódik (ld. térkép). Legnyugatibb ismert fészkelőhelye Csehországban található. A parlagi sas középhegységeken és mezőgazdasági területeken egyaránt fészkel, vadászni azonban mindig nyílt területekre jár.

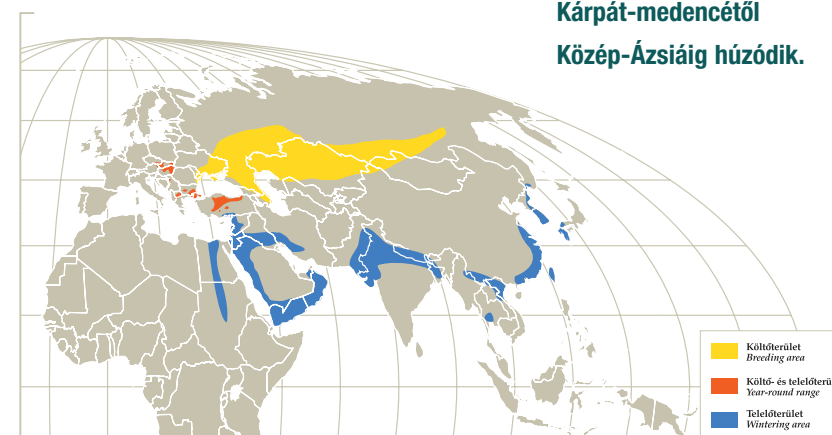
A költőpárok általában a költőterületek közelében telelnek, de a fiatalok nagy része elvonul, kóborol. A hazai állomány jelentős része az Északi-középhegységben és annak előterében található síkságon, mezőgazdasági területeken fészkel.

Fészkrét elsősorban a fák csúcsára építi, belsejét puha, vékony ágakkal, száraz fűvel béleli. Bármilyen fajon szívesen fészkel, ha fészkepítésre alkalmas ágelágazást talál megfelelő magasságban.

Legfontosabb élőhelyei a nyílt, mozaikos, kevésbé intenzíven hasznosított mezőgazdasági területek.

Elterjedési területe a Kárpát-medencétől Közép-Ázsiáig húzódik.

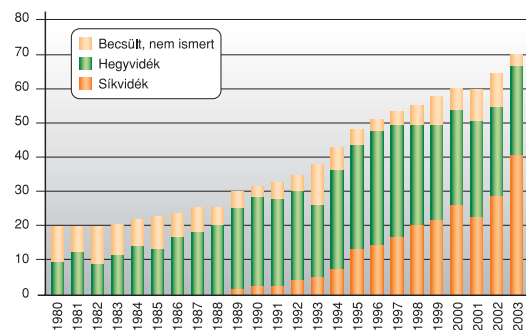

Hegyvidékeinken öreg erdőkben fészkel.

MENNYI ÉL MAGYARORSZÁGON?

A huszadik század közepére a hazai parlagi sas állomány jelentős mértékben lecsökkent és az 1970-es években már kevesebb, mint 10 pár volt ismert. Az 1980-as évek óta azonban öröndetes módon minden évben több új pár jelenik meg, ami ritka jelenség, mivel elterjedési területének nagy részén ma is csökken a fészkelő párok száma.

A parlagi sas hazai állománya mára elérte a közel 70 párat, amely kontinensünkön Oroszországot követően a legnagyobb, így megőrzése kulcsfontosságú a faj európai fennmaradása szempontjából.

MIKOR KÖLT?

A fészkepítés már január végén, február elején elkezdődhet (az időjárástól függően). A parlagi sas általában április elején rakja le 2-3 tojását, a kotlásban mindkét szülő részt vesz. A fiókák 43 nap kotlás után kelnek ki, majd 57-62 nappal ezután hagyják el a fészket. A kirepülést követően még hosszú hetekig a szülők gondoskodnak a fiatalokról.

A telet a kelet-európai és ázsiai állomány Délkelet-Ázsiában, Észak-Indiában, a Közel-Keleten és Északkelet-Afrikában tölti. A Kárpát-medencében költő öreg madarak állandóak a fészkelőterületek környékén, a fiatal madarak pedig az ivarérettség eléréséig nagy területeket járnak be és Délkelet-Európába vagy akár a Közel-Keletre is eljutnak.

Az Alföldön terjeszkedő parlagi sas állományunk évről évre új területeket hódít meg – 2002-ben egy pár magasfeszültségű vezeték oszlopán fészkelte.

MIVEL TÁPLÁLKOZIK?

Legkedveltebb zsákmányállatai a kis-közepes méretű, nappal aktív emlős- és madárfajok. Közülük hagyományosan az ürge és a hörcsög szerepelt legnagyobb számban az étlapján, de az utóbbi évtizedekben jelentős változások figyelhetők meg a faj táplálkozási szokásaiban, elsősorban a hazai ürge-állomány drasztikus csökkenése miatt.

Bár továbbra is a legjelentősebb táplálékforrás a hörcsög, előtérbe kerültek a mezei nyúl és a közepes méretű madárfajok is (galamb, varjak, szarka, fácán, stb.). Alkalmanként elhullott állatokat is fogyaszt, elsősorban télen vagy kóborlaskor, de gyakran vesz el zsákmányt más ragadozófajoktól is.

A parlagi sas legkedveltebb zsákmánya az ürge.

Hörcsög maradvány a fészekben.

MIÉRT RITKA A PARLAGI SAS?

Több tényező is közrejátszott abban, hogy a parlagi sas magyarországi állománya az 1970-es évekbe rendkívül megcsappant. A legfontosabb tényezők a lelövés, az elektromos áramütés, a mérgezések és a fészkelőhelyek zavarása vagy elpusztítása voltak.

Ma már sok szempontból jóval kedvezőbb a faj helyzete, de az elektromos áramütés, a mérgezés, a költések emberi zavarás miatti meghiúsulása, a hegyvidéki fészkelőhelyek fenyegetettsége az intenzív erdőgazdálkodás miatt ma is létező és jelentős probléma. Ha tojásos vagy kisfiókás időszakban zavarás éri a fészket, a fészkelő varjak, ragadozók vagy az időjárás áldozatául eshet.

Alkalmas fészkelőhelyek hiányában a sasok gyakran alacsony, gyenge fákra építenek fészket, amelyeket a nyári viharok lesodorhatnak. Mindezek a tényezők ma is negatívan hatnak az állományra, ennek ellenére szerencsére évről évre egyre több új parlagi sas pár telepszik meg hazánk területén, bár a jelenlegi állomány még mindig csak töredéke az egykorinak.

A fészkek megközelítése áprilistól június elejéig a tojások vagy kis fiókák pusztulását eredményezheti – egy elhagyott fészkelő.

A közepesfeszültségű elektromos oszlopok ma is tizedelik a hazai állományt.

Az intenzív erdőgazdálkodás – különösen a véghasználat – a hegyvidéki fészkelőhelyeket veszélyezteti.

A VÉDELMI MUNKA CÉLJA

Hosszútávon megőrizni a parlagi sas kárpát-medencei populációját, illetve elősegíteni a faj további terjeszkedését.

ENNEK ÉRDEKÉBEN IGYEKSZÜNK:

- egzakt információkat gyűjteni a faj élőhelyi igényeiről és táplálkozásbiológiájáról,
- aktív védelmi akciókkal biztosítani a költések sikerét, illetve csökkenteni az elhullást,
- összehangolni és kiterjeszteni a hazai költő- és telelőterületek monitoringját,
- növelni a faj ismertségét a különböző érdekcsoportok és a közvélemény szintjén.

Műholdas jeladó segítségével vizsgálható a fiatal egyedek mozgása és túlélése a kirepülést követően.

A rádiós nyomkövetés lehetővé teszi a sasok territóriumának megismerését.

A 2005 DECEMBERÉBEN LEZÁRULT LIFE PROJEKT SORÁN 13 AKCIÓT VÉGEZTÜNK EL:

- Élőhely minőség értékelése a földhasználattal összefüggésben, élőhely-kezelési javaslatok kidolgozása.
- Középfeszültségű elektromos oszlopok szerkezetének módosítását megcélzó szakanyag elkészítése.
- A legalább két költő parlagi sas párt eltartó területek Különleges Madárvédelmi Terület (SPA) státuszának biztosítása.
- Az ismert és a potenciális költőterületek monitorozása.
- Öreg egyedek rádiós nyomkövetése.
- Fiatal egyedek műholdas nyomkövetése.

- Megfigyelő-hálózat létrehozása az időszakos megtelepedési területeken.
- A legveszélyesebb elektromos tartóoszlopok behatárolása és szigetelése.
- Műfészkek építése és az instabil fészkek megerősítése.
- Emberi zavarás korlátozása és a veszélyeztetett fészkek őrzése.
- Ismeretterjesztő kiadványok készítése.
- Szakanyagok készítése illetve prezentálása a média számára.
- Fórumok, találkozók szervezése.

A fészkelőterületek mezőgazdasága közvetlen hatással van a parlagi sas állomány alakulására.

MIBEN SZÁMÍTUNK AZ ÖN SEGÍTSÉGÉRE?

Ha sérült vagy elpusztult madarat talál, tudomása van illegálisan fogságban tartott parlagi sasról, vagy ismer parlagi sas fészket, esetleg egyéb fontos információi vannak a fajjal kapcsolatban, értesítse egyesületünket, vagy a területen illetékes nemzeti park igazgatóságát! Emellett,

HA ÖN GAZDÁLKODÓ:

A tavaszi, nyár eleji munkák idején ügyeljen arra, hogy a mezőgazdasági táblák szélein, fasorokban költő sas párokat ne zavarja, hiszen a szülők kényszerű távolléte miatt akár negyed óra alatt is elpusztulhatnak a tojások vagy a kis fiókák! A táblán dolgozó traktort a madarak megszokják, de ha pihenőt tart, úgy kérjük azt ne a nagyobb ragadozómadár-fészkek 2-300 m-es körzetében tgye!

HA ÖN ERDÉSZ:

Segítse a nemzeti parkok törekvéseit a parlagi sas fészkelőhelyek megőrzésében! A fészkek körüli néhány száz méteres védőzóna vagy állékony hagyásfák megtartása elengedhetetlen feltétele a parlagi sas fészkelőhelyek megőrzésének.

Kérjük, hogy a fészkek közelében semmilyen munkát ne végezzenek február 15. és augusztus 31. között!

HA ÖN VADÁSZ:

Lehetőleg kerülje el a területén lévő sasfészkeket, és csak biztonságos, zavarásmentes távolságból figyelje meg a fészket! Bár a sasok alkalmanként megfoghatják a gyengébb fácánokat és mezei nyulakat is, az apróvadállományra gyakorolt negatív hatásuk elenyésző, hiszen egy-egy pár vadászterülete a 100 km²-t is meghaladhatja. Legyen büszke arra, hogy az ön vadászterülete azon kevesek egyike az országban, ahol parlagi sas költ. Tisztelje a madarak királyában is a nagyszerű vadászt!

HA ÖN TERMÉSZETJÁRÓ:

Ne hagyja el a kijelölt turistautakat! Bármerre jár, gondoljon arra, hogy a természetben élő állatoknak nyugalomra, zavarmentesre van szükségük, ezért közlekedjen a természetben minél észrevétlenebbül, így Ön is több mindent láthat!